Nr. 7 HAMICPE שנה שמינית.

המצפה

עתון שבועי
לכל עניני החיים, לספרות ולמדעים ולכל עניני היהודים.
יוצא לאור בכל ערב שבת.

קראקא, י"ט שבט פ' יתרו התרע"א. גליון ז. Kraków, 17 Lutego 1911.

מ"העבריה" בקראקא. במוצ"ש זה כ' שבט בשעה חצי השמינית ירציא באולם חברת "השחר" (רחוב סטאראווישלנא 44) מר בן-ציון רפפורט ע"א "שטת הרמבים ור' יהודה הלוי" (המשך).

הריני מברך בחבה את ידידי מר אברהם סג"ל לארוסו. אהרן ריכטר סמבור-הישנה.

נצח ישראל.

וגם נצח ישראל לא ישקר ולא ינחם כי לא אדם הוא להנחם (ש"א ט"ו כ"ט).

בכ"ה טבת בשנת שלשת אלפים תכ"ה למנינו ארע דבר זה בארץ ישראל.

במסבי אנטיפטרס פגעו שתי מחנות אשה בחברתה אלכסנדר מקדון וסיעתו באים מעבר מזה והכהן הגדול וסיעתו באים מעבר מזה.

אלכסנדר מקדון, המשעבד את העולם כלו והדכא עמים תחת רגליו. עודה גאון וגובה, שב מן הארצות אשר כבש, והולך ונוסע להנקם מכהן נאמן המרה את פיו, ואילי גבוריו סביבותיו וחרבותם שלופות בידיהם. וכהן גדול המשליך נפשו מנגד, לבלתי הפר בריתו עם דריוש האומלל. לובש צדק, קם משקו ותעניתו, הולך ונוסע לכפר פני איש נורא למלכי ארץ, ויקירי ירושלם עמו ואבוקות של אור בידיהם.

השחר עלה, וראש תקיפי יון הביט בתפארת רום עיניו ממרום רכובו אל ראש חסידי ישראל, ולבו נהפך בקרבו. וימהר וירד מעל סוסו וישתחו האביר היוני לפני הענו הישראלי בהדרת קדש.

"המלך גדול כמוך", נבהל פרמניו לשאל, "ישתחוה ליהודי זה?" — "דמות דיוקנו של זה מנצחת לפני", השיב אלכסנדר מקדון בענות אמת. רגע הראיון הזה, אשר בו התראו לראשונה שתי המערכות הגדולות: ישראל ויון פנים בפנים, רגע חשוב הוא מאד מאד, רגע אשר לא יאבד ולא יבטל במעוטו באלפי ימות עולם.

ומה היתה ראשית דברי הראש לכובשים למראה הראש לנכבשים? — "דמות דיוקנו של זה מנצחת!" הודאה גדולה היא מפי נצחן בקי מומחה לרבים.

בעת ההיא, אשר בה נחצו ימות עולם לשתים, אשר בה לוקח שלטון כח הזרוע מידי גויי הקדם ויותן בידי גויי המערב, בעת ההיא נצחה רוח אלקים, המרחפת על העם אשר בחר בו, על סגולת בני שם, את רוח ראשית הגוים, את רוח יון מבחר בני יפת, עם המופת לכל האומות המתוקנות עד היום הזה.

ולא דבר רק הוא ממנו, כי מלת נצח, המורה בעקרה על זמן שאין לו סוף, היתה לאבותינו שם לתגבורת. השם הזה פרי רוח עמנו הוא: הויה הוא שם אלקי עולם והויה היא ריח חיי עם עולם. ונצח ישראל מה הוא? הויה קימת כימי השמים על הארץ.

אם נכון הדבר, כי "מן ההפך אתה יודע לעמוד על ההפך", אין אנחנו יודעים לעמוד על אפינו עד יום עמדנו על אופי בני-יון, המתבאר מדברי ימי התרבות, אשר הלכו בה הם ואחיהם עמי יפת עד היום הזה. ראש כשרונות יון הוא טוב טעם ורוח דעת בכל מלאכת מחשבת, עת ומשפט לכל דבר וסדר מדוקדק ופרק נאה בכל מעשה. הן אמנם דברים אלה רק דברים של פנים הם, דברים של צורה ולא דברים של עצמה ותושיה. אך בלי פנים וצורה לא תכון כל עצמה ותושיה בעולם הזה. על-כן רבה היא הברכה, אשר הניח אחריו העם היוני, אשר ברוחו המתוכנת קלט את הדברים בעצם תומם וישם אותם ערוכים וסדורים מזוככים ומזוקקים. — משלה לא יצרה רוח יון מאומה, תלס ופיתגור אבות חכמי יון וסלון בהיר מחוקקיה, קבלו רובי תורתם מפי חכמי ארצות הקדם ומפי חכמי מצרים, וגם עקרי דתם העתיקה לא מקרבם יצאו. תורת הממשלה, אשר חדש אפלטון מדעתו, אך חלום בטל הוא ותורת הממשלה לאריסטוטלס אין רגלים לה בעולם המעשה. סוף דבר, חדש לא חדשו אף שמץ דבר והדברים אשר אמרו לחדש לא עלו בידם וכל מה שיש להם משל אחרים הוא. אולם הדברים, אשר אותם קבלו, צרפו ויזוקו וישפכו עליהם רוח חן, המה השביתו את המום הדמיון הלוהט במערכי לב העמים, את זעף הרגש הסוער בשירותיהם ובמליצותיהם ואת העתרה, הכבד והשממון הרובצים על מלאכת המחשבת, הבאה להם ממצרים ומאחיהם בני הודו, ויתנו להם מדה וקצב, וימסכו עליהם רוח נועם ועליצות, נחת ושקט. במשפט הממלכה ובתכסיסי המלחמה, בעסקי הישוב

פיליטון

מזכרונות הישיבה בלומזא.

ג. המשגיח.

מהשביעית בבקר עד התשיעית בלילה השגיח על הבחורים בישיבה, שלא ידברו שיחות חולין ולא יבלו את העת בבטלה. מלבד הפסקות קטנות, שעות הארוחות, שהיה הולך הביתה לאכל, היה נמצא תמיד בתוך הישיבה.

הוא היה כלו שחור, מנעלי רגליו עד המגבעת הרחבה והעגולה שעל ראשו. כי גם פניו, עיניו, שערות ראשו וזקנו הרחב וגם בגדיו היו שחורים. ורק לעתים רחוקות, כשבגדו העליון היה בלתי רכוס, היו נראים על הגוף השחור הזה שני כתמים ארוכים ולבנים, הלא הנה הציצות הלבנות, שהציצו מתחת החזיה.

— איש כזה הלא צריך להשתגע מבלי עבודה — העירו תמיד הבחורים בחשאי.

ובאמת מוזר מאד היה המחזה. אולם גדול ובו מאות בחורים יושבים ולומדים בנגונים ובהעויות שונים. זה מושך את ה"היכא דמי" בנגון עצב ושובר את הלב כמבכה על מת שמונח לפניו, השני לעמתו שואל ברצינות את ה"מאי קא משמע לן", השלישי כאלו מתמרמר וצועק חמס: "אי-הכי אימא סיפא" והרביעי בקול מבשר ישועות קורא: "הכא במאי עסקינן". וכן כל אחד בנוסח שלו לפי דרכו ולפי הענין המונח לפניו. והקולות יתאחדו, הקושיות, התירוצים וההכרעות יתבוללו יחדו והיו להמולה אחת, מפוצצת קירות ומחלישה את המוח. ורק הוא האחד עומד לו על הבימה במנוחה שלמה, שולח מבטיו לכל צד ומפהק או עוזב את הבימה ומטיל הנה והנה שעות אחדות בלי הרף.

לרוב הוא מתעכב בפנה אצל החלון סמוך לדלת, משם הוא רואה את כל היקף חצר הישיבה לארכה ולגבהה עד מעבר לשער אל הרחוב. ואוי לו לבחור, שבא אז מן הרחוב, עליו לתת דין וחשבון לפני המשגיח, מה עשה שם ואם היה הדבר נחוץ כל כך עד כדי להפסיק הלמוד.

דין וחשבון זה אינו כל כך נורא. לכל היותר יוכל הבחור לקבל ממנו נזיפה, אבל אין בנזיפתו זו כלום, אם חש הבחור בקרבו, שיודע הוא את השעורים והרב מפיק רצון ממנו. ובכל-זאת קצים הבחורים בחייהם מפני נתינת דין וחשבון כזו. לרוב הוא גורר שאלות משאלות שונות, הנוגעות לחייו הפרטיים של הבחור ולא מהענין כלל, ואין לך אי-נעימות יותר גדולה מזו.

וכשקצה נפש המשגיח בעמידתו אצל החלון, מתחיל שוב לטיל הנה והנה וידיו משולבות מאחוריו, או יגש אל הדלת ויקרא את ה"מודעות" הדבוקות עליה.

כמעט כל הדלת מכוסה במודעות ישנות וחדשות, אחת על אחת. נוסח כל המודעות אחד הוא: "אבדתי מפתח קטן, מי שמצא ישיב להחתום מטה ויקים בזה מצות השבת אבדה". או "מצאתי מפתח קטן, מי שאבד יפנה אל החתום מטה". רק מפתחות ומפתחות, כי דבר אחר מלבד מפתחות אינם מוצאים ואינם אובדים בחורי הישיבה.

והמשגיח עומד וחוזר ועומד ומביט על המודעות האלה, כאיש המתענין באיזה דבר ומתעמק למצוא את הפשר הקשה לו. לפעמים הוא מסב ראשו ממול פני המודעות אל המקום, אשר משם נדמה לו, ששמע שיחת חולין של בחורים. עיניו נשארות לרגעים אחדים קפואות אל המקום ההוא, וישוב הוא מפנה את ראשו אל המודעות.

לפעמים הוא הולך לו אל מקומו לה"מזרח" ויושב לו בפנה אצל ארון הקדש, פותח גמרא, מביט רגעים אחדים, ותיכף איננו עוד מהעולם הזה. ראשו מורד, פניו מדובקות אל עמודי הגמרא, והבחורים הסמוכים לו שומעים את נחירתו המתפרצות מעמודי הספר החוצה.

— ישן כבר ה"שחור"! הוא כבר ישן — מתלחשים הבחורים ושואפים רוח ברוחה. וברגע אחד מאות עינים נשאות מכל עברי השלהנות אל פנת ה"מזרח" ומביטות בשמחה על המגבעת השחורה המבצבצת משפוע הגמרא ומעלה, ושוכבת לה במנוחה מבלי נוע.

ואז מתחלת היציאה אל החצר מאחרי הישיבה, אלה כדי לעשן פפירוסים, ואלה סתם לשם בטול. אין הבחורים חוששים, שמא יתעורר משנתו משאון היציאה והכניסה. כי הלא סוף סוף הרבה נשארו פנימה לומדים בקול, ושנתו המתוקה של המשגיח הלא נשאת על כנפי הקולות והנגונים השונים של הלומדים.

אחרים מתחילים אז את הוכוח הישן ביניהם.

— היודע תלמוד הוא השחור הזה אם לאו.

אלה מוכיחים בחיוב. הסברא מחיבת, הלא ליטאי הוא, והיכא תמצא ליטאי ואינו בן תלמוד?

— אי משום הא לא אוריא — מתעקשים אחרים. — יוכל להיות ליטאי ובור דאוריתא.

— אבל הרי שור שחוט לפניך! — מתמרמרים

ובהליכות התרבות הנהיגו סדר, אשר מופת הוא לכל העמים המתוקנים עד היום הזה, ובאחרונה קם איש דגול מאלפי רבבה, אריסטוטלס וינחל את בני האדם את תורת ההקר, אשר פינו יקבנה „הגיון". על גופי פילוסופיתו אבד כלה, אך ההגיון ירושת עולם הוא פרי הכמת יון, הן אמנם כי לא דבר-עצם היא, כי-אם דבר-צורה, אך כל הכמת יון לא היתה כי־אם דבר צורה.

הימים אשר בהם נחתמה חכמת יון בידי אריסטוטלס האומן לאלכסנדר מוקדון, היו ימי חתום החזון לישראל. הלא זה דבר רבותינו: „ועמד מלך גביר זה אלכסנדרוס מקדון, עד כאן היו נביאים מתנבאים ברוח הקדש" (ס"ע). וכפגוע אז אלכסנדר תלמיד אריסטוטלס בכהן הגדול פגע עולם מלא בעולם מלא. — אחרי שבת אלכסנדר ימים אחדים בירושלים נפטר באהבה רבה מאת פני הכהן הגדול וילך לדרכו, לרשת את ארץ פרס ואת מורשיה.

אז החלו ימי הרחבת גבול התרבות היונית. מלך פרס, „האיל בעל הקרנים" ומצרים, „העגלה היפהפיה", היו למרמס ל„צפיר העזים" הבא מן המערב, ובקרן הגדולה, אשר בין עיניו, הרים הצפיר הזה את קרן הכמת יון למעלה ראש, ותהי לאומנת לכל עמי יפת. וגם בנפול ממלכות בני יון אחת ואחת לפני ממשלת רומי, נצחה תרבית בני יון בבלי זנה אשר עליה, על האבירים המוזגים ההם, ויתנו ספר כריתות לתרבות עמם, אשר לא ערבה להם בהמרותה ותהי להם היונית היפה לסיבנת. וכרדת העיט הגרמני על פגר רומי קמה התרבות היונית מעל פני מתה ותתן את דודיה לעם הזה ולכל אחיו ומיודעיו ושכניו.

הן אמנם כי עדינה זאת, בתולת בת יון, לא יצאה לה שם טוב בילדותה בהמון רחמיה ובהנגע לבתה, אך רגלה היתה רגל ישרה וצעדיה צעדי און, לבלתי נטות מדרכה ימין ושמאל, ותדע לשמור את כבודה בנעוריה בית אביה, גם בהפקירה את נפשה ממקום אחר. לא כן בהגלותה על פני הוין, בצאתה במחול משחקים, וברמתיקה סוד עם מאהביה העמים הצעירים עד כי היתה לנות ביתם, אז היתה השאננה הזאת, הגבירה לבית יפת, לאשה נמהרת לב, פוסחת מן הקצה אל הקצה, ותחת טוב הטעם, אשר כלכלה בו את בית אביה על אדמת מכורתה, הנחילה מרת יפת בזבוז ומורך את מאהביה בארם ובמצרים, ותכשל את כוחם עד אשר היו לרומי לבז. ותרא מרת יפת זאת, כי בריך שעשועיה לא תמצא חן בעיני העם הכבד והקשה הזה העם הרומי ותשם לפניו את צלמי אילי גבוריה, אשר יצרה בשפרתא ותהי לו גם היא לרוח גבורה (virtus), אשר היתה שקולה כנגד כל המצות וכנגד כל המדות הטובות, שהן תפארת לאדם. ויהי כאשר דכא הענק הרומי הזה את כל הארץ תחת רגליו ויבוז את שללה, ותמשוך אותו רוח בני יפת בעבותות אהבה ותישנהו על ברכיה ותישכרהו בריה עדניה עד כי סר כחו מעליו וימת. ותקץ נפש אנשי הרוח בעמי יפת הצעירים ברומי ובאכזריותה ובתאותה הגסה מאה, וימאסו גם ביפי הכמתה ובכישרון מעשיה. ותרא הגבירה לבית יפת כי כן, ותזכור את קרוביה, אשר בהודו, ותשלח ותבא משם את דרך הסגוף ותשם אותה למופת לעמים הצעירים, ותהי מרת יפת לאשה פרושה בימי זקנתה, ותמאס בצדקתה את הדעת מאה, ותצלח בה כאיש המת קנאת הדת, ותרב לאכול באדם בימי התשובה מאשר אכלה בימי המשובה.

זה כארבע מאות שנה נשאה מרת יפת את עיניה ותרא והנה נקוטו אנשי-הלב מפני דרך הסגוף, ותמהר ותגרע בפוך עיניה ותסר מעל ראשה את הפאה הנכרית, אשר שלחו לה קרוביה מהודו, ותשם עליה את עדיה מארץ יון, ותמצא חן בעיניהם וישימוה לשלטת מושלת ברוחם בכל טוב טעמה ובכל רוע מעלליה. ויהי כאשר הסיעה את אנשי הטעם מעל עמם ומולדתם בירדפה כל היום אחרי צללים נודדים ותקע ממנה נפש הכמי לב. ותרא כי כן ותשנה כרגע את טעמה ותמצא לה כסות עיניהם, כי הומנית (הומאן) היא, על כן לא תציב גבולות בין עם לעם, כי הביב עליה האדם באשר הוא אדם, מבלי הבט למוצאו ולמכורתו.

עד כמה עמדה ההומנית הזאת בדבורה, עדים אנחנו בני ישראל, כי זכרה תמיד את מוצאנו, וראשי השטה הזאת ולטר וגתי, שילר והרדר שנאו אותנו, בדומנותם ככל אשר שנאונו אבותיהם בעלי הסגוף באמונתם.

(סוף יבא.)

זאב יעבץ.

על המצפה

מחנה המוזגים בווין.

היום, יום ג', בא הנה לעיר הממלכה מחנה, שכמוהו לא ראתה וין מאז היתה לעיר. בשעה א' בלילה באו במסחב הצפונית כשלשת אלפי מוזגים יהודים ממזרח הממלכה, לנסות עוד מלחמת יאוש אחת בשלום נגד גוזלי לחמם בשרירות לבם בשם החוק. אחרי עמל המסע בקור הנורא הזה כל היום וכל הלילה, מדוכאים ונבהלים, צעד המחנה בבקר ברחובות וין, אשר בה מתקבצים היום מכינת הממלכה, לשפוך פה שיחם, להראות, כי באיתיות מתות רוצים להצמית אנשים היים. לפני המחנה נשאו לוח ועליו כתוב: „מוזגי גליציא, שנגזל לחמם". מפני הקור האיום מהר המחנה לכתו והגדודים התקרבו זה לזה למחנה שלם, לשורה ארוכה של צורות ישחורות. בבגדיהם הארוכים, בפאותיהם ובכבעיהם המשונים היה מראיהם כאנשים מדור אחר, מעולם זר. בהם זקנים ונערים, גברים ונשים, חסידים ואורפיים וכלם מצטיינים בעיניהם המביעות בינה יתרה ובישמי היאוש והדאגה הממלאים נפשותיהם. מרחוב טבור עברו את הנהר והגיעו לככר אספרן ומשם לרחוב הטבעת והנו אצל ארמון המיניסטריום למסחר. מן המחנה יצאו עשרה אנשים וחמש נשים, לעלות אל המיניסטר ועמהם צירי הפרלמנט ד"ר שטרוכר, שטנד, ד"ר מאהלער ובריטר. שטרוכר רבר בעדם אל המיניסטר ד"ר ווייסקירכנר ואתו היה ישם גם המיניסטר לגליציא ד"ר זלסקי. שטרוכר ספר להם את מצוקת האנשים, אשר בכח החוק קפחו פרנסתם. אדוני המדינה הטו משפט ונשאו פנים, את זכות מכירת משקים של יהודים מסכנים נתנו לנסיכים, לאלופים ולסתם בעלי אחוזות או לאלמנות פקידים רמים עשירים. הדובר בקש, שהממשלה תשפוט משפטם ותחלצם מצרתם. המיניסטר ווייסקירכנר השיב, כי יעיין בענין היטב ויחקור בכל מקרה ומקרה וידין בלי כל משא-פנים, אבל לפי דעתו ישנם בין המוזגים אנשים שאינם באים בימים ויוכלו למצא משלח-יד אחר. משם הלכו אל הצר הקיסר, לדרוש צדק במקום הצדק. ביראת הכבוד הביטו האנשים אל חומות משכן הנעריץ והמרומם מעל כל תהלה בפיהם כל הימים. הקיסר אינו עתה בוין כי אם בבודפסט ומסרו כתב העצה ובקשה במשרד הקבינט. ראש המשרד מזכיר הקיסר באהן שיחל דבר אתם טובית והגיד להם, כי הקיסר יודע את צרתם ויחשוב מחשבות לעזרם. משם הלכו הכאה אל בית המחוקקים, מלאכות של כ"ה איש וחמש נשים נשלחה מן המחנה אל היכל העמודים של בית הנבחרים. ישם קבלם ראש הלוב הפולנים ד"ר לוריסקי. הציר הציוני שטנד דבר אליו דברים נמרצים בישם המחנה, תאר לפניו צרת עשרים אלף בית אב, חמשים אלף נפש, שבאו לידי עוני ומחסור לא באשמתם ובקש ממנו בתור איש ישר, ראש המפלגה הפולנית התקיפה, לרחמ עליהם ולעזרם להשיב להם משלח ידם. ד"ר לוריסקי

הראשונים — הביטו על הליטאים „ראשי הצלם" שלנו, כגדול אפקורסותם כן גדל תורתם, והמשגיח הלא ליטאי הוא, ו„פרוש" בישיבת קובנה היה.

תהום עמוקה הפרידה בין רוב בחורי הישיבה בני פולן ובין הליטאים, שהיו כעשרה אחוזים מהם. ובעת שהליטאים הביטו ממעלה ובגחוך של המלה על אלה הבחורים מעולם זר, לבושי ארוכים ובעלי פנים גסות ושערות המעידות על רקניות המוח, היתה בלב אלה האחרונים מין שנאה מוטעת ומשרשת עם חלב אמם להראשונים עד כדי לעקרם מן השרש. „מישומדים" — בכנוי הזה קראו אחרי כל ליטאי, והביטו עליו כבעל איש שאין לו בעולמו אלא המח היבש, בלי כל הרגשת הלב ועלוי הנשמה.

ויש שיושבים להם הבחורים הפולניים ה„חסידים" בישעות פגרא ונהגים מספורי נפלאות של אדמורי"ם שונים, כל אחד מספר ממה ששמע וראה, נפשם מתרחצת בטל רוחניותם של הצדיקים, רוחם טובלת בזיו שכינתם, וכלם הוזים והולמים מעולמות נשגבים ונעלמים. פתאום כל השורה מתקלקלת, הליטאים עומדים מרחוק וישולחים צחוקם המבטל אליהם, או עוד מעיזים פנים וגם הם נספחים אל הכנופיא המספרת, למען התל כפניהם. במקרים כאלה מתפרצת מריבה בינ הם, עד כדי מלחמת אגרוף, עד שיבוא המשגיח ויכריע ביניהם.

ואף על פי שהמשגיח ליטאי, בכל זאת עיניו תמיד על הליטאים, וישפטם על כל מקרה לא לכף החובה.

לו היתה הבחירה בידי ראש הישיבה, כי עתה הרחיק את כל ליטאי, שהיא כספחת להישיבה וצריך לשמור את צעדיו. אך מה יאמרו אנשי ליטא בבוא „משולחי" הישיבה אליהם לאסוף כסף? הלא יגרשו אותם בחרפה ויאמרו: כסף תמיכה אתם רוצים ול„בחורינו" מקום שם אין אתם נותנים?

הרבה פעמים נגלה קשר בין בני הישיבה, שדרשו להרשותם ללמוד למודי חול. וברב עמל עלה בידי ראש הישיבה לכבות את השרפה בטרם נראה עשנה מבחוץ, בגרשו אחד אחד מהישיבה ובתתו להם כסף נסיעה, שיסעו הלאה ל„כל הרוחות". ואותם הקושרים ליטאים היו.

ומהימים הדם והלאה היתה החובה על המשגיח, לשמור על הם בכל אשר יפנו, שלא יקראו מאומה כביתם, שלא ידברו עם נערים חשודים, העומדים מחוץ לישיבה, שלא יגורו בבתים כאלה, שבעל הבית איננו ירא שמים וכדומה, ולתכלית זו יסד לו מקרב הבחורים מרגלי-הרש, שאחד לא ידע את השני, רק הוא ידע את כלם, והם ארבו על כל צעדי הליטאים שנואי נפשם. ובהודע להם איזה דבר, מיד גלו להמשגיח והוא עשה לו את שלו בהשכל ודעת בהרחיקו לאט לאט את כל החשוד בעיניו.

המרגלים האלה היו לפעמים ממששים בכיסי המעילים של הליטאים, שהיו תלוים בין כל הבגדים, ובמצאם איזה דבר חשוד, מכתב, מחברת או ספר, היו מביאים אל המשגיח.

זה היה מצד אחד, ומהצד השני היה עמל המשגיח, להחזיר את הליטאים למוטב, בהטיפו להם את מוסרו תמיד.

וישעת הכשר למוסרו זה מצא תמיד בעון אחור זמן קריאת שמע בבקר.

תקנה חדשה תקן המשגיח בישיבה, כל מי שאחר לבוא בבקר אל תפלת השחרית אחרי „ברכו" מחויב לשלם קופיקה אחת קנס, השוטרים הנעלמים הממונים על תקנה זו מנהלים את חשבונותיהם בצנעה, ובעבור שבועות אחדים מוסר המשגיח להקנוס את החשבון, שעליו לשלם לחברת „גמילות חסדים" בישיבה.

רוב משלמי הקנס הם הליטאים, אבל המשגיח לא יסתפק בכסף הקנס. לפעמים הוא קורא אליו את הקנוס ומתחיל אתו את שיחתו הפרטית או „החקירה".

— אמור נא, למה אתה מאחר תמיד זמן „קריאת-שמע".

— כי ישן אני, ואין בבית מי שיעירני. — עונה הבחור.

— ומדוע כל הבחורים מתעוררים בעוד מועד ואתה לא?

— גם אני לא תמיד אאחר, רק פעמים אחדות קרה...

— ומדוע רק אצלך? שמע נא! אשאלך שאלה. לאיש אחר יש תאבון לאכילה תיכף כשהוא מקיץ בבקר משנתו ולשני בא התאבון רק כעבור שעות אחדות. איזה הלוק יש בין הראשון ובין השני?

הבחור מתחיל לגמגם, אבל המשגיח מפסיקו.

— אני אמר לך. הראשון הוא בריא והשני חולה. כן הדבר בנוגע לענינגו. אלה שיש בהם יראת-שמים מתעוררים לפני זמן קריאת-שמע, ואתה נפגע כבר ולכן תאחר.

אחרי דברי מוסר כאלה אין הבחור מתוכח אתו, רוצה הוא להפטר ממנו, אך המשגיח מוסיף עוד כהנה וכהנה. נדמה שמוציא אז כל רוחו, מה שספפו אל

ענה אותם קשות, כי הקלוב הפולני לא דן על שאלת המוזגים מתוך טעמים דתיים, כי מתוך הכרח החקים. אנשי המלאכות יוכלו לבטוח באחיהם היהודים, אשר בתוך הקלוב הפולני, כי ישפטו משפטם. אבל לא רק המוזגים היהודים סובלים מחסור, כי אם גם אנשים בעלי דתות אחרות ואמניות אחרות, ובכ"ז הוא מבטיח, כי יחקור בדבר ויפעל להקל מצוקת המוזגים. מתן הרשיונות למזגנה לא נגמר עדיין ועוד יתחלקו רשיונות. אך לא יוכל להבטיח, כי כל המוזגים ישיגו. — המחנה נתפזר עתה למקומות שונים, שיעד בעדו הועד מקומות לנוח. נפלא היה לראות את המחנה הרב, איזו מנוחה, איזה סדר שלט בו. בלב אחד ובתקוה אחת התהלכו ודאגה אחת קשרתם כאחים לצרה. ראוי לתהלה גם יחס אנשי ווין לתהלוכה הזאת. לא נראה מבט בוז, לא נשמע מבטא לעג על האנשים המוזרים. הכל הביטו עליהם בשים-לב ובמנוד ראש לצרת לבם. בבתי החברות „אהוה" ו„אחדות" ובבית התמחוי היהודי התקבצו האנשים. שם השיג כל אחד חנם או בעד מ' הלר ארוחת צהרים. ובתחלת הערב התקבצו כלם בבית המלון אצל „איל הזהב" ברחוב טבור ובבית המלון „קונטיננטל", לאספה. שם דברו הצירים, שנהלום על אדות תוצאות המלאכות. דברו ד"ר שטרוכר, מאהלערשטנד, ברייטר ועורך ה„נאציונל ציטונג" ד"ר שאול רפאל לנדא. דבריהם עשו רושם רב מאד על אלפי הנאספים. מחזה מרעיש היה כאשר נפלו אנשים ונשים מן המוזגים בפרישת ידים ובדמעות לפני רגלי הצירים ונשקו ידיהם והתחננו והשביעום לרחם עליהם ולעזרם. בשעה שדברו הצירים נשמעו קולות מתיפחים ובוכים בכי תמרורים. מי יתן ויעש עמל המחנה היהודי הזה פרי ולא יהיה יגיע האנשים לריק. בחצי הלילה ישב המחנה אל ארצו בשני מסעות מיוחדים במסה"ב.

א. ב. ווערנער.

האנטישמיים בכעס.

בית הנבחרים האיסטרי עשה עצמו עוד הפעם לשחוק. רגיל הוא רק להיות כאוטומט נשחת, שהמניסטרים משליכים בו את הצעותיהם הנחוצות להחוק הממלכה והוא מוציאן בקושי גדול ובאחור זמן. לעשית פעם איזה חק גם לצרך העם, לטובת הבוחרים, אינו מגיע לעולם. ומה משתוקקים באי-כח העם לחוק כזה! הרי עליהם להראות לבוחריהם, כי לא לריק בטחו בהם, כי כה להם לדאוג בעדם ולהביא להם דבר-מה הלף בטחם בהם. אבל לפי שאין חקים כאלה נעשים מתוך דאגה אמתית לטובת העם, אלא רק לצאת ידי החובה בדחק, נכשל הבית בכל פעם בחקים, המקלקלים תחת לתקן. כן היה גם בחוק איסור המרכלת, שנעשה זה עתה. כל עיקרו של החוק לא הוצע אלא למען יוכלו הנצרים-סוציאלים להראות לבוחריהם, כי הבטחותיהם בפרוגרמה האנטישמית לא היו מליצות ריקות, אלא יכולים הם גם לקימן, להטיב מצב האזרח הקטן הוויני על חשבון היהודים. אבל אין לפי כבוד מפלגה שלטת, אשר המניסטר למסחר הוא מקרבה, לדבר חוק מיסודות המפלגה, להוקק בפירוש, שהיהודים יוצאים מכלל החקים, ע"כ לא היתה עצה אחרת רק לאסור את המרכלת בכלל ולהוציא מן הכלל הזה רק יהודים, שהצעה נקבתם בשם. את התחבולה הזאת הבין כל איש בבית הנבחרים ולפי שאין להיות חוק, שהציעה מפלגה שלטת, שהממשלה צריכה לה, השכיל הבית, לקרוע את מסוה היושר מעל פני הנצרים-סוציאלים והשליכו להם את היהודים כפר נפש כל הרוכלים. באמרם להם בפירוש: הלא כל עיקר החוק הוא לגזול להם מפי איזו אלפים יהודים ולתתו לאזרחים נצרים קבועים, א"כ הא לכם את היהודים ועשו להם כטוב בעיניכם, אבל מפני בבודכם אל תגעו לרע בתר רבבות הרוכלים, כי גם הם צריכים להיות. ובכן קרא כל אחד בשם את הרוכלים, אשר במקום בחירתו, להוציאם בפירוש מכלל האיסור, הפרוץ בחוק הוא מרובה על העומד, ולא נשארו בתוך החוק רק הרוכלים היהודים לבדם, שעליהם יצא הקצף, לבחור הרע במעוט. לפי זה היה החוק אסון חדש לאיזו אלפי יהודים. אלא מפני הסתירות הרבות, שנגלו בהמון היוצאים מן הכלל, ומפני שהיוצאים מן הכלל רבים פי מאה מאלה שהאיסור חל עליהם, נעשה כל החוק לחוכא ואטלולא ונגלה למפרע, שאין צריך כלל בחוק כזה ועתה ברור הדבר, שבית האדונים ידחהו וישמט עד אין סוף. עתה כועסים האנטישמיים, שכל עמלם היה לריק ולא יהיה להם במה להתפאר לפני בוחריהם. רמה אותם הפרלמנט בלי המלה ואולי גם בלי כונה ועשם לשחוק, ללעג ולקלסה נעשה בית העם גם במקרה מאלער, שנער בו נשיא הבית יען דכהו מאליק ויען גדפוהו כל צוררי היהודים בריבו ריבם. משפט סדום עשה לו, עליו לשלם יען שפכו דמו. לדראון עולם יהיה גם הקלוב הפולני. זה עתה נועצו מנהיגי גליציא במה לעזור את עניי היהודים ועתה הסכימו אדירי הפולנים להוק האנטישמי, לגזול לחם עניי העניים של היהודים.

באָרון אלברט רותשילד.

צוררינו קראו לו מלך היהודים ובאמת היה רק מלך הברזא והבנקים וההרשת ואולם בתור בן ישראל היה פחות אפילו מיהודי הדיוט, כי מה פעל ליהודים ומה עשה בשביל עמנו! נתן צדקה הרבה? לנכרים נתן יותר? לכלל ישראל לא נתן כלום, אף לא עצה. מעולם לא התערב בענין צבורי יהודי כללי ולא השתתף בו לא בממונו ולא בחכמתו. לא נאמר שלא רצה לדעת את צרות בני עמו, אולי התעצב עליהם בסתר היכלו ובמעמקי הדרי לבו, אבל לא רצה שיאמרו בחוץ, כי יש לו איזה יחס ליהודים. צדקה לקהלה היהודית בווין נתן ביד רחבה וכן לכל המוסדים ולהחברות היהודיות בעירו וגם ליחידים בעלי פרוטקציה גדולה, אבל הכל בצנעא, הס, כי לא להזכיר! אל נא יטעה איש בדברנו, לא מתאנים אנחנו. יודעים אנו, כי צדקה בצנעא השובה יותר מצדקה שבגלוי ומתן בסתר גדול במעלה. מנדבה של הרוצה להתימר בה. אבל צניעותו של רותשילד הוויני לא היתה מתוך ענוה יתרה, אמנם גם מתוך יהירות לא היתה הצניעות, אבל היתה מתוך „למה יאמרו", אלברט רותשילד היה טפוס יהודי אוסטרי גמור, לפי שהיהדות בזויה ושנואה ודחויה בארץ הזאת, לכן אין לפי כבוד בית רותשילד, שנסיכים וגדולי השרים שוקדים על דלתיו, לטפל בה ולבא אתה במגע בגלוי. לא שרותשילד היה בעל גאוה, אלא הרגיש, שאין זה לפי כבוד הספירות הרמות, שעמהן הוא נושא ונותן, אינו רשאי לחלל כבוד גדולי המלכות, כן צריך להיות באוסטריא, רותשילד הרגיש זאת ולא יכול להעיז פניו, כלי שמשתמשים בו בקדש אין להשתמש בו בחול, כי על-כן פטריוט אוסטרי הוא. ואולם בני רותשילד במדינות אחרות, שבודאי אינם קטנים מרותשילד הוויני לא בעשר ולא בכבוד ולא בחכמה, מנהג אחר להם. המה באים בתוך אחיהם היהודים, מטפלים בעניני הצבור היהודי, נותנים צדקה ליהודים בגלוי ומיסדים להם מוסדי חסד, אשר ערך עולם להם ואינם חוששים, שיפגעו בזה בכבוד מי מגדולי הממלכה כי שם — באנגליא ובצרפת — אין היהדות בזויה ולא דחויה ולא רמוסה, היהודים אזרחים שוים גמורים ולא נסבלים בחסד וברחמים. הלא אדואַרד מלך אנגליא ואמו היו מבקרים בבתי יהודים כמו בבתי ידידיהם האחרים ולא התבוששו, לא היה הדוש בזה כלל. ואולם באוסטריא בקר יורש העצר בשנה שעברה — פעם ביובל — את רותשילד לאות הכרת טובה בעד מעשה פטריוטי גדול והיה לנס, לדבר תמוה, שלא נשמע כמוהו. כן היה אלברט רותשילד ומדותיו תוצאה טבעית של השקפת גדולי ממלכה על היהודים. לא דבר ריק הוא מה שאומרים, כי לכל ארץ וארץ יש יהודים, שהיא ראויה להם. כי אין אנשים המסתגלים לתנאי הארץ כיהודים. לכן בראותנו, שלא התיחס הבארון אלברט רותשילד לבני עמו כמו שהיה ראוי וכמו שהיה צריך, לא עליו תלונתנו, כי-אם על המצב בחוץ. לא את רותשילד בלבד גזלו מידנו בארץ הזאת, כי-אם אלפי בנים טובים, הגונים וגדולים כמוהו, שהיו יכולים להיות לנו לברכה ולכבוד ולתשועה, מפרישים מקרבנו בכח הדחיה והבוז ומדביקים אותם בעמים אחרים. רותשילד היה הטוב שבהם, הוא לא בגד בעמו, יהודי נאמן נשאר ונשא בעול צרכי

קרבו במשך הרבה שעות טולו הנה והנה במרחב הישיבה מבלי עבודה, ולבסוף היא מעיר:

— כן, אין בך יראת-שמים, ומתרחק אתה עוד מן המוסר. מדוע לא תבקר את ה„מוסר" שלי בכל ערבי מוצאי שבת?

בקור המוסר של המשגיח היה רשות ולא חובה. בחרף אחרי הסעודה השלישית בשבת כשהשיבה, היו יורדים הרבה מבחורי הישיבה מן האולם הכללי אל החדר של המדרגה השלישית והיו שומעים את מוסרו של המשגיח.

חשך גדול בחדר מבלי ראות האחד את השני, תריסי החלונות נסגרו מבחוץ והיה נוסף השך על השך. את מקומו לשבת משש כל בחור בידים אחרי הכשלו פעמים רבות, המשוש הזה האריך זמן רב. במשישו מגב בחור אחד על גב או ראשו של השני ובהכשלו בהרגלים של הבחורים, שהיו אחוזות לא בסדר, אין אחד יודע את השני היושב מצדו, כלם נבלעים באפלה, אשר מתהומה עולה קולו הנוגה והבכיני של המשגיח.

— שרירות-הלב — נאנח ובוכה המשגיח — היא היא הדרך האחת, שהשטן מנהל בה את קרבנותיו אלה הפתאים וקלי-הדעת, שממנה לא ישובו ולנצח אבדו.

מפה ומשם נשמעות אנחות קרועות ומחונקות. והמשגיח מושך הלאה.

— טח עינם מראות ולבם מהבין את העתיד להם. אם יציגו למשל אלף קערות דביש ואחד יאמר, שנדמה לו, כי בקערה אחת נתערב סם-מות בדבש, אז כל חכם יסלק ידיו מן כל הקערות בחששו על כל קערה, אולי זאת היא, שנתערב בה סם המות. וכן הדבר אצל הכסילים, המפקפקים בגמול ועניש, שזאת היא אך ספק אצלם, ואינם יראים שמא יפגעו בסם המות.

האטמוספירה האפלה ממולאה כבר בדמעות ובאנחות. המשגיח ממשיך את דבריו בבכי ואחריו מיללים בקול כל הבחורים. מרגיש אז כל אחד, שצריך הוא לבכות, לא מפני שהדברים נגעו אל לבו, אלא זאת היא בכיה הבאה מאליה ועוברה מאיש אל רעהו כהכרה טבעי. וככל אשר יגבר בכי המשגיח כן ירימו גם הם את קולם אחריו במיני גניחות ואנחות, אנקות ובכיות עבות ודקות, צרידות ומרוסקות. נדמה, כי כל אחד מתחרה עם השני במקוריות יללתו ונהמתו, וכל החדר יהפך אז לחרדה אין קץ, לעמק צלמות, לגיהנם אשר בחשכת אפלתו ידונו עתה את הרשעים בכל מיני יסורים ומכאובים.

כשתי שעות יארכו ענויי האהבה האלה. המשגיח מסים ויחד עם מלתו האחרונה משתתקים הגרונות, ננעל מקור הדמעות, לאט לאט עוזבים הבחורים במשוש ידים ורגלים את אפלת החדר ונכנסים אל האולם הגדול, ששם גם כן אפל, אבל מואר מעט משמי הלילה, תפלת הערבית מתחילה תיכף, ואחר „שמונה עשרה" בהדליק שמש הישיבה את המנורות והעששיו מחככים הבחורים את העינים מאור פתאום, כל אחד חש כמשא כבד מתחת לעיניו, מדמעות מיובשות וכלתי מחויות. רבים מהם עושים אז את פניהם עצובות ומלאות קדרות, הם קרבים לכל אחד, כאלו חפצו בזה להראות את פניהם ומראיהם בגאוה:

— ראו! איך אני בכיתי! ראו את הדמעות על פני ותבינו איך מתפעל אנכי.

אבל על שפתי רבים נראה כעין צחוק קל בהפגש אחד עם השני. הצחוק הזה הוא כמו בושה מפני אחרים ומפני עצמו, כאלו אמר:

— ההשתגעתי? או אסון גדול קרה לי? למה כל כך בכיתי? בשביל מה? ועל מה?

והמשגיח עומד לו בפנתו על „המזרח", נשען אל עמודו ופניו אל בחורי הישיבה, לוחש וממלל בשפתיו את התפלות ומבטו כמבט שר הצבא, ששב בכתר נצחון מן המלחמה.

עוד מעט והתפלה תכלה, הלמוד יתחיל והוא יעלה על דוכנו על הבימה, משם ישגיח על הלומדים עד התשיעית בלילה.

קראקא. נ. מיפלב.

הקהלה ומוסדיה, אם גם בסתר כבא אל פילגשו. גדולים אחרים כהרגישם, כי כזוי עמם וסחוף ורחוף, יבגדו בו וידבקו בשונאינו. וככן דוה לבנו כל הימים בראותנו, כי אח גדול יש לנו הפועל גדולות ונפלאות בעד כל העולם, כעל כל הממלכה, כעד אלפי פועלים ופקידים ומשרתים שלא מבני עמנו ואותנו כמו שכח, כמו כוש הוא באחיו בני עמו, כמו מאס בם. ולב טוב היה לאלברט רותשילד, שאינו שכיח בעשירים ואצילים כמוהו ויד רחבה היתה לו, שאינה מצויה בנטילי הכסף כלל ונפש מרגשת בעני בני עוני היתה לו לנחלה מבית אבותיו, שעורר תמהון בכל העמים ואנהנו אחיו לא הרגשנום, ויכול יכול הבארון רותשילד הזה, לפי תבונות נפשו ומדותיו, לפעול בשביל אחיו הנענים כמו שפעלו הבארון ר' משה מונטיפיורי, הבארון הירש, הבארון אדמונד רותשילד והבארון ר' ש-ואל מונטגו, אלא שהמקום גרם לו להתרחק מאחיו ולפנות להם ערף, להתחמק מפניהם ולמנוע כל יחס אליהם, פן יהיה לו יחוסו זה למוקש במשאו ובמתנו עם גדולי המלכות. אוסטריא מגדלה יהודים המתביישים במולדתם ורותשילד אינו טוב ואינו גרוע מאחרים. על-כן תחת שהיה הנפטר יכול למצוא ענג ונחת בלי קץ בעשותו טוב וחסד לאחיו האמללים, בקש לו שעשעים בחכמת התכונה, שעסק בה כל ימיו, במלאכת הפוטוגרפיה, כצבירת מעשי אומנות, כציד חיה ועוף ובשחוק השאך. ואנחנו לא רק שלא נהנינו מעשרו העצום של אחד מאחינו, אלא שסבלנו מקנאת רעי הגוים, ששטמו אותו, את בעל המיליונים ואת חמתם שפכו — ע ל י נ ו, כי אליו לא יכלו לנגוע לרעה. אך כאמור לא רותשילד היה אשם בזה, כי-אם המסבות מן ההוץ וסוף סוף הן עשה „טוב וחסד גם ליהודים, אם גם בצנעא ולא כפי יכלתו. בושה בודאי לא נחלנו ממנו.

פיליטון קטן.

מה פעל רותשילד ?

מה לי ולגבוב דברים של העתונים הזרים על-אדות גבירנו הנפטר, אלכה ואשמעה מה אחינו בני ישראל אומרים עליו.

באתי אל בית מדרש אחד ובין מנחה למערב היה ופה נוהגים להפסיק בין מנהה למערב כשעה אחת ואז דורשים כנופיות על כל ענין העומד על הפרק. כמובן לא דברו היום בשום כנופיה אלא על רותשילד. הטיתי אזני וכך שמעתי:

— רותשילד מת ? ואני דמיתי, כי מעולם לא חי. (קולות נשמעו: מדוע דמית כן ?) כי מה פעל ומה עשה ? כאשר עשיתי שדוך עם בתי דינה רוזה והייתי במצודה גדולה, לא היה לי לסלק ל"ע והמחותן התרה בי, כי יחזיר לי את התנאים. קניתי לי גליון ניר ומעטפה ומרקה כעד המש אגורות, כך אזכה לסלק המישת אלפים למלכה פעסל שלי והלכתי לאברהם יעקל בעל הטרפיק, (אני מתיחס בקצת קרבות עם אשתו) יכתב לי מכתב-בקשה אל רותשילד, תארתי לפניו גופא דעובדא, כי בצרה גדולה אני. ומה אתם סוברים ? כמו שאתם לא השיגתם כלום כן אני. וכי דבר גדול היה לקרה זה להעניק לי ת' דינרים ? מזה למדתי, כי רותשילד לא היה ולא נברא, אלא משל היה. (קול שחוק).

— אל תשחקו רבותי, נשמע קול אחר מתוך הכנופיה, גם אני כך חשבתי. ואיך יכולתי להאמין במציאות איזה רותשילד ? היה פעם גביר, ר' אלעזר בן חרסום, אלף ספינות בים ואלף עירות ביבשה, לא דבר קטן הוא והוא הניה כל אלה ולא עסק אלא בתורה וכן ר' אלעזר בן עזריה. השמענו אף פעם אחת, שעשה רותשילד סיום על ש"ם ?

— היה גם רותשילד כזה, קרא אברך אחד, שזה עתה נכנס לביהמ"ד, במחקו את הזעה מעל זכוכיות משקפיו.

— היה ?... איה ?

— בפרנקפורט. (א-הא, עיר ממלכת מלך פראנק-רייך, העיר אחד בהוציאו מקטרתו מפיו. בודאי השלחני של נפוליון), ישב על התורה והעבודה וחתנו — הוסיף בעל המשקפים — שהוא ג"כ אחד הרותשילדים, הוא הוא מיסד המושבות בארץ ישראל ותומכן.

— איה הוא ?

— בפארים. (א-הא, עיר ממלכת מלך פריסין, באר בעל המקטרת).

— עם-הארץ אתה, ענה אחד, שישב כפוף על המשניות ועשה עצמו כאינו שומע את השיחה, עם-הארץ גמור! הרי את המושבות בא"י יסד ד"ר הרצל, רכם של הציונים ובני רותשילד מעולם לא היו ולא יהיו ציונים.

— אל תבהלו ברוחכם ר' העשיל, שמעתם קול צלצול ואינכם יודעים באיזה פעמון. הרצל לא יסד את המושבות, אלא את החברות ואת העתונים הציוניים, שהוא היה הפיליטוניסט שלהם, אבל בא"י עצמה לא עשה מאומה, את המושבות יסדו בעזרת רותשילד, (שבחתי מה שמו הראשון) אע"פ שאינו ציוני. גם הרבנים מתנגדי הציונים רוצים עתה לעסוק בישוב א"י וכבר יסדו לתכלית זו חברת „מוריה" שמקומה באלטונא (אלטונא, אלטונא הפסיק בעל המקטרת, שמעתי, ששם בלוא השולטן, שהעבירו אותו הפרסים הצעירים והמליכו את בנו הקטן תחתיו) ומצודתה פרושה על כל העולם.

— פלא הדבר, העיר היושב על המשניות, הכל מחרימים את הציונים והמחרימים עצמם עושים במעשיהם. בני הבחור אמר לי, כי בברלין נוסדה גם חברה גדולה של מיליונרים מתבוללים וחכמים, לעסוק בישוב א"י.

— מה הוא הפלא, עניתי אני, הלא גם על החסידים חלקו הכל, כל הרבנים קמו עליהם בתחלה להחרימם ובסוף נעשו כל היהודים החרדים חסידים. בלי ספק יהיה גם בזה כך. כי רק על רעיון חדש יחלקו הכל ויבדו עליו עלילות וכשנעשה הרעיון ישן יהיה לקנין הכלל, וכל הטענות בטלות מאליהן.

— מה לי ציונים, מה לי חסידים, התעורר השואל הראשון, אני חפצתי לדעת מה זה פעל רותשילד הוויני, זה שמת עכשו, והפלגתם אותי בענינים אחרים.

— מה פעל ? וכי מה היה צריך לפעול לפי דעתכם, השיב בעל המשקפים, ומה תפעלו אתם ?

— אני ? אמר בעל המקטרת, אלו היה לי הונו של רותשילד הייתי קודם כל מתקן את התנור בביה"ד שלא יעשן ולכל סעודה שלישית בשבת הייתי מביא שלשה דגים מלוחים לביהמ"ד.

— השגה רבה! ענה בעל המשקפים בשחוק. אלו היה למוזגים היהודים הונו של רותשילד לא היו נוסעים ליום קבורתו לווין, להחליש את הרושם, שעשתה שם הלויתו. ואלו ידע הבארון הנפטר הובתו לעמו, כמו שידע בארון אחר (גינצבורג), שנפטר לפני איזו שבועות, שלא היה לו כלל דון רותשילד, — אז לא היו המוזגים וכל יהודי גליציא באים לידי דלדול כזה. עתה ראו איך הזמין הקב"ה, שביום קבורתו בא מחנה של יהודים דלים לווין, כמו להפגין על אשר לא פעל „מלך היהודים" מעודו כלום לרוחתם.

המחטט.

מכתבים מערי המדינה.

זולקווא. אוי לו לדור ששופט את שופטיו. הקללה הזאת נתקיימה בקהלתנו העתיקה. לחוכר מס השחיטה פה היו דין ודברים עם ראשי הקהלה והלכו אל הרב, להציע לפניו טענותיהם. אחרי חקירה ודרישה פסק הרב כפי הדין, שהקהלה חיבת לשלם דמי נזק להחוכר שלש מאות כתר. מה עשו נשיא הקהלה ומשנהו ? שלמו אמנם להחוכר את הסך הנ"ל, אבל נכו אותו משכר הרב, באומרים לו: הטרם תדע שתקיפי הקהלה אנחנו ועל הרב להדר פני גדול ומדוע לא עותת את הדין, להוציאנו זכאים ? איך נועזת לשפוט צדק נגדנו ? פרנסי הקהל דורשים מאת נשיאם, לקבוע ישיבת המועצה, לדון בדבר ולדרוש עלבון הרב ולהשיב לו את הגזלה, אבל הוא לא יאבה ולא ישמע. כן הוא גודל קהלה, שמסנים בה אנשים מחללי שבת ובורים בעיני היהודים לראשי קהלה. הרב טוען כנגדם: אם פסקתי שלא כדין שלחו את הפסק להרב בלבוב או בברזאן ואם הטיתי משפט אשלם. וראש הקהלה באחת, הוא בקי יותר בדין ועושה דין לעצמו וגוזל שכר הרב על אשר הוציא אותו חיב.

י"ש קרייצר.

מכתב מאשכנז.

ברלין. החיים היהודיים, אשר התפתחו פה במתירות רבה בשנים האחרונות, מוסיפים לרכש להם כח ועצמה והרוח הלאומי חודר עד למרכזים, שעוד לפני איזה זמן היו זרים לנו או אולי גם אויבים ליהדות. המלחמה הנטושה בין הליברלים והציונים, אשר התלקחה ביתר עז בעת הבחירות לועד הקהלה, לא חדלה, אלא להפך, היא מתרגשת בכל הזדמנות שהיא ומראה לנו, כי הרודפים הולכים ונהפכים ל„נרדפים". הטון, שבו מדברים מנהיגי הליברלים עתה על הציונים, שונה הוא מאד מזה שלפני עשר שנים, והתשיבות שנותנים בהוגי הליברלים ל„אסון" הלאומות מבלטת עוד יותר את התפשטותה. באספות גדולות ותכופות, בעתונים ובספרות, מלהטים הליברלים את מלחמתם נגד הציונות, והציונים יודעים גם הם להשיב אותם דבר והולכים ורוכשים לאט לאט את הלבות והמחות, התרבות והחיים של יהודי אשכנז בכלל ויהודי ברלין בפרט,

דוגמא טובה ומכרעת לתגברת הרוח הלאומי באשכנז נתנה לנו לפני ימים אחדים גם הנהגת סניף ה א ל ל י א נ ס האשכנזית. ידוע בודאי לקוראי „המצפה", כי בין המחלקה הברלינית של חברה זו ובין המרכז הפריזי היו בעת האחרונה דין-ודברים, שנהפכו למריבה חזקה, לולי שבו האדונים מפריז מעקשנותם, ולולי היו אלה מברלין נוטים להשליב עם המרכז, למען הכון לעבודה פוריה מאוחדת. הסבה לריב היה הרוח הדיספוטי והשגבוני-צרפתי של ההנהגה הפריזית, ואף שהדברים עוד לא הוברו כל צרכם, הנה יש לקוות, כי יבואו לידי גמר בשלום. לעת-עתה הביאה הנהגת האלליאנס בברלין על-ידי מזכירה ד"ר אפפל את הפרוגרמה שלה לפני אספה בשבוע שעבר. מן הפרוגרמה הזאת נראה, כי בא רוה הדש גם בהתפתחות החברה הזאת. רוה אהבה ליהדות וחפץ לפעול לטובתה. בפירוש אמר המרציא הנזכר, כי מעתה תבקש האלליאנס להגן בכל מקום לא על אינטרסי השפה הצרפתית, גם לא על הגרמניות", כמו שפחדו אחדים, אלא תשתדל לעבוד בכל מקום רק לצרך היהודים ולטובת היהדות, תבקש להנהיג במקומות שיש צרך בזה, את השפה העברית בבתי-הספר שלה, גם תתאמץ לעבוד בקשר ואחדות עם חברות ואורגניזציות יהודיות אחרות, („העזרה", הציונות) ותבקש למחות את הרשם הרע, אשר עשה יחס-האיבה בינה ובין הציונים על דעת-הקהל היהודית. הרוח הדימוקרטי יהיה לה לקו, ועל-כן היא פונה אל היהודים מכל המערכות והשדרות ומבקשת אותם להכנס אל תוכה ולהגן שם על דעותיהם, כנהוג בכל חברה ואורגניזציה. הנאום הזה ודברי היו"ר של ועד ההנהגה, יועץ-המשפטים פוקס, אשר הוסיף גם הוא ברוח עברי אמתי, עשו רשם טוב מאד על השומעים ועל מרכזים רחבים מביבם. בכלל נרגש, כי הרוח ההדש הזה הוא הוא אשר ירכש את אהדת העם להברה הגדולה הזאת ואם באמת תשנה דרכה לטוב, אז יהיה זה אחד הנצחונות היותר גדולים של תנועתנו הלאומית.

אכן במקום שפועלים הרבה על שדה העבודה הלאומית יש, מאליו מובן, להעיר גם על צללים רבים ושגיאות, אשר עוד לא הספקנו להשליך אותם מעלינו. כנוהג שבעולם הוא, שכל תנועה והתעוררות קטנה בל שהיא בין הצעירים עושה תיכף ומיד רעש גדול והם שמחים עליה כעל הופעה ממרום, למען ראות אחרי זמן-מה, כי היתה התקוה ששמו בה לאכזב או לא נתקיימה כלה. גם בין המון העבודות הלאומיות הבאות הדשות לבקרים יש להכיר פזיזות והרבה התפעלות והתרגשות, שתתקרר מהר. כל צעיר בעל רעיונות חושב עצמו לממציא ולמציל העולם, כל אחד חפץ להתפרסם ובולמוס ההסתדריות בא לעולם בדמות יסוד הברות ואגודות, אשר על-פי רוב גם מיסדיהן אינם יודעים כלל מה מטרתן. אך לעמת זה יש לציין העבודה השאית שהולכת ומתפשטת בין הסטודנטים, עבודה מיהדת ומלאמת את אותם ההוגים, אשר היו רחוקים עד כה מאתנו, עבודה מסתפקת במועט, שהיא בעלת תוצאות טובות מאד. מן העבודה הזאת יצאה התנועה לטובת הרעיון העברי בין האקדמיים הבאים מארצות אחרות, והיא היא שעזרה לסטודנטים לבהר באי-כח יהודים במוסד האקדמי הברליני "Akademische Lesehalle„ והצליחה להביא למוסד זה את „הצפירה" בתוך יתר עתוני כל העמים. ובעוד אשר רבים מן הצעירים מן המזרח, מאלה הבאים ממרכזי קולטורה עברית, הולכים ונטבעים ביון ההתבוללות גם בארצם, גם פה, קם דור צעירים הדש, שבהם נכנסים רבים מאותם „הגרמנים בני דת משה", שלפני איזו שנים לעגנו להם, והם עובדים בכבד-ראש ובמסבלנות עצומה, למען הרים את ערך היהדות ויעזר לתחית השפה העברית בכל מה שיכלתם מגעת.

מחזה נהדר ראינו גם בימי ספירת העם הכללית, שהיתה פה בחדש האחרון לשנה העברה: המון צעירים וצעירות כתבו בתור שפת-אם את ש פ ת - ע ב ר, מה שלא היה עוד עד הנה בשום ארץ. גם קריאת העתונים העברים הולכת ומתפשטת בחוגים רחבים והדבור העברי רוכש לו אוהבים ביחוד בין הצעירים ילידי הארץ, שנלחמים עם כל הקושי הרב שיש בנידון למתחילים, שהיו רחוקים מזה עד כה.

א ב ר ה ם,

מכתב מטורקיא.

קושטא. הבו לנו מתנגדים, אמר פעם ביסמרק. הוא ידע והיום יודעים הכל, כי להצלחת איזה רעיון צריכים מתנגדים שילחמו בו. הרעיון הלאומי העברי בטורקיא כבר רכש לו מתנגדים. טפוס המתבולל, שהיה נודע רק במערב, חדר גם למזרח. תחת מסוה התנגדות לציונים טמונים המתבוללים הטורקים. אבל מלחמתם כקללת בלעם תהפך לנו לברכה. לולא פריסקו גבורם לא היתה הציונות נודעת פה מה טיבה

הוא ערך אנקטה בלתי מפלגתית ושאל בשם יהודי טורקיא את גדולי חכמי היהודים, מה עליהם לעשות. והנה גם מתבוללים גמורים בקלוד מונטיפיורי ושלמה ריינק ענו מענות'

שאין לקראם אנטי־ציוניים. אבל פריסקו שנה את טעמם ומסרם לעתון טורקי לפרסמם, למען ידעו המושלמים כי הציונים הםה אויבי טורקיא. שונאי הציונים בסאלוניקי הלשינו על שלש מאות איש, כי הם צוררי הממלכה, כי בציונות הם עוסקים. כמובן לא מצאו בממשלה אזן קשבת, רק את עצמם נבלו. גם בעתון התולי השתמשו, ללעוג לציונים ובו עשו ללעג את מנהלת גן־הילדים של ח׳ העזרה על למדה את התינוקות עברית. ראשי העדה קצפו על הרשעה הזאת והחכם־באשי ר׳ יעקב מאיר הטיל, חרם על העתון ההוא. החברה הלאומית „מכבי" ערכה חגיגה, שהקדישה הכנסותיה לצרכי צי־הסלחמה התורקי. פטרון החגיגה היה אחד מבני משפחת השולטן. הדבר היה בלתי נעים לפריסקו ויעץ את אחינו. שלא ישתתפו בו, כי אין להאמין בחברה יהודית לאומית ומי יודע איזה מעל תמעל עוד.

סערה הטילה פה השמועה, כי ראש הגולה ר׳ חיים נחום יתמנה לסנאטור. והעתונים טפלו בשמועה הזאת ובארוה ברחבה, כי כתור סנאטור עליו יהיה להתפטר ממשרת הרבנות הראשית, כי אין להשתמש בשני כתרים. המתבוללים חרדו ומכמה מקומות הריצו טלגרמות אל הרב ואל המניסטר לדתות, שלא לקחת את ר׳ חיים נחום מעל ראש היהודים, כי אין תמורתו וארגנו של פריסקו לבש שק ואפר והתחנן כלשון הנף אל הרב, שלא יעזוב את עדרו בצאן, אשר אין להן רועה, פן ירימו הציונים ראש. כצדק לועגה ה„אורורי" לאנשים האלה, המתימרים, כי עתומנותם קודמת ליהדותם ובסוף אינם רוצים להביא אף קרבן קטן לממשלה. אם היא צריכה לר׳ חיים נחום לעשותו סנאטור איך יעיזו לעכב בידה ולקשרו בכסא הרבנות? עתה נודע, שאין דבים ואין יער; השמועה היא שקר.

חוק בתי הספר החדש בטורקיא מלא רוח סבלנות אמתית ונותן רשות ליהודים ללמד שפת עבר כחפצם, ובלבד שיעשו גם שפת טורקיא לחובה.

ראש הגולה התאונן שוב לפני ראש הממשלה, כי אין נותנים ליהודים בא״י לרכוש קרקעות. המניסטר ענה, כי לנתיני טורקיא מותר לקנות קרקעות והאוסר עובר על החוק ובקש מאת הרב להודיעהו כל המקרים, שנאסרה בהם ליהודי טורקיא קנית קרקע ויחקור בדבר.

יעקב פרחיה.

מקרוב ומרחוק.

שונות. בלבוב החל המשפט של מאה ואחד סטודנטים רותנים, שעשו פרעות באוניברסיטה הלבובית בקיץ שעבר. — מפני הקור החזק, שלא היה כמוהו בארצות האלו זה שנים אחרות, יצאו בפולן הזאבים ממחבואיהם וטורפים בני אדם. מאות אנשים נטרפו. — בווין נתפש שמואל ברנשטיין, שהיה פושט יד בחוץ לבקש נדבות. בבית הפוליציא נבדק ונמצא בין בגדיו הקרועים והבלואים אוצר שלם, שקי כסף וזהב ושטרות־כסף. — קיסר אשכנז היה חולה קצת ושמועות נפוצו, כי מחלתו אנושה, אבל הוטב לו. — בטירול נתפשו שני אנרחיים, שבקשו לשלוח יד במלך איטליא — הסטודנטים בקצת בתי למוד גבוהים ברוסיא שובתים ואינם באים לשמוע את הלמוד בגלל בטול חרותם. — מלך סרביא נסע לאיטליא, לבקר את גיסו המלך. — ברפובליקה אשר על האי האיטא באמריקה התיכונה נהרגו הגנראלים והמרידה שקטה, הנשיא המושל התנהג באכזריות ודן דיני נפשות הרבה, עתה עשו המורדים שפטים באנשיו. — רוסיא השיבה את חיל צבאה מפרס ומפולן המערבית. בזה יתחזק מאד בטחון השלום.

*

ימי מנוחה בחדרים. ע״פ דרישת חברת המורים בווארשא משתדל נציב מדינת פולן ושלטון החנוך שם אצל המניסטריום לחנוך, לגזור חובת שביתה ל„חדרים" ולמורים פרטים בחדשי הקיץ.

עלילה חדשה על היהודים. את כל הצרות מביאים היהודים, זה כלל גדול בתורת הצוררים. אך להעליל, כי את המגפה בחינא ג״כ הביאו היהודים, כהעלילה הידועה שבימי הבינים, זאת אפשר רק בארץ העומדת במדרגת תרבות של ימי הבינים. בחינא עצמה שהיא ג״כ עומדת במדרגת קולטורה של ימי הבינים, מאמינים, שהנצרים או היפנים הביאו את המגפה וברוסיא מפרסמה ה„זנמיא", העתון הנתמך ממקום גבוה, כי הרופאים היהודים ידעו מראש, שתפרוץ מגפה ברוסיא ולתכלית זאת שתלו בצילי הדשומה במנדשור, למען תתפשט משם המגפה ברוסיא. למה? כמובן לשם עסק. כידוע המציא רופא יהודי, ד״ר מרדכי חאווקין, תרופה למגפה הזאת, להכחידה, אלא שאינה מועילה רק בתחלת המחלה.

מרגלים. בלבוב נכלאה נערה יהודית, וועבער שמה, בעון רגול לטובת רוסיא. ע״פ הכתבים, שנמצאו בביתה, נתפש גם היהודי הרוסי גבריאלוביטש בטרנוב, שישב שם זמן רב בתור יהודי דתי פשוט, אבי שמונה ילדים ועמד עם וועבער במשא ומתן. כפי הנשמע עסק גם במלשינות, לרגל את הצעירים הרוסים הגולים. אתם נתפש גם אופיציר רוסי, סטרובה שמו, שבא במקרה אל הנערה וועבער ואמר שהיא כלתו ובאמת נמסרו אליו סודות נחוצות.

קול פולנים לטובת היהודים. בעת שכל הפולנים לכל מפלגותיהם מתיחסים במשטמה ליהודים, ורוצים לכוף אותם ביד חזקה להתבולל ועמלם לריק, כי הלחץ והשנאה מחזקים רק את הרעיון הלאומי, ראוי לפרסם דעת סטודנטים פולנים באדסה, שפרסמו דברי מוסרם לבני עמם. „לפי דעתנו — הם כותבים — יוכלו פולנים ויהודים לשבת יחדו רק כאשר יתנו ליהודים זכיות גמורות, פוליטיות, אזרחיות ולאומיות; רשות לכונן ב״ס לעצמם בלשונם ולפתח צרכיהם התרבותיים. אם בהתבוללות היהודים אתם רוצים, אז דעו, כי יחס צדק כזה ליהודים ימהר להביאם לידי התבוללות מאשר המשטמה והלחץ. מוחים אנו נגד האנטישמות של ניעמויבסקי וחבריו המתקדמים ונגד טכסים המאות השחורות הפולניות. מוחים אנו נגד השתמשות במליצת „מחשבה חפשית" לעשות רשעה לאזרחי ארצנו. תעמולה כזאת אסון היא לארצנו, אבל חרות היהודים לא תהיה אסון לנו. דברים באלה נשמעו גם באספת חכמים פולנים בווארשא.

רוסים בעד יהודים. בקונגרס של בעלי־המלאכה הרוסים, שננעל עתה, החלט ברוב דעות לדרוש חוק אחד ומשפט אחד לבעה״מ מכל העמים ומכל הדתות. חבורת אומנים אחת הלכה מן הקונגרס אל המניסטר למסחר, בלי דעת חבריהם, לבקש מלפניו להגביל מספר בעה״מ היהודים כעין הגבלת התלמידים בבתי־הספר הגבוהים. הקונגרס גער בה.

היהודים באפריקה הצפונית. עתון צרפתי במארוקו מעיר את הצרפתים על החשיבות הגדולה של היהודים באפריקה לכבוש הצרפתים, היהודים הם נושאי תרבות הצרפתים. באלגייר ובטונים היו הם הראשונים, שקבלו מרות צרפת, ותעודה כזאת עתידים הם למלא גם במארוקו, שגם היא תהיה לצרפת לנחלה, כי היהודים נרדפים שם וישמחו לעזור לכבוש צרפת. דרך אגב מספר העתון, כי כבר הוברר, שהיהודים באפריקה הצפונית באו שמה לפני החרבן והיו זמנים, שהיהודים משלו בארצות ההן. קצתם התבוללו בעם הארץ וישנם שבטים ברברים במארוקו, שמוצאם מזרע יהודים, כמו השבט „בני ישמעאל", שאין בו ספק, כי מזרע ישראל הם. ישנם שבטים השומרים את השבת. אחרים מתאבלים על חרבן ביהמ״ק.

מתנות השולטן. השולטן הטורקי נתן מתנות לכל החברות היהודיות, שערכו חג חשמונאים. לכל אחת נתן עשר ליטרות טורקיות, כמאתים ועשרים כתר.

הגלות. הסתדרות יט״א העבירה עתה את החבורה המ״ח מרוסיא לאמריקה המערבית דרך גלוויסטון. בה קל״ט איש ואשה, שמונים ממאה הם בעלי מלאכה. החבורה המ״ט תצא מרוסיא בסוף החדש הזה.

אנטישמות באנגליא. בעתון האנגלי „סטנדרד" נדפס ערך מאמרים בגנות היהודים. עד עתה ספרו העתונים רק בגנות היהודים הזרים והסופר הזה רצה לדסביה, שאין הבדל, כל היהודים רמאים, חמסנים ומחריבי עולם. יהודי אנגליא נבהלו, כזאת לא שמע עוד.

מות הבארון אלברט רותשילד. המיתה הפתאומית של ראש בית רותשילד האוסטרי עשתה רעש גדול בכל העולם. כל העתונים בכל לשונות הגוים מאריכים לתנות את גדל ערך הנפטר לפיננץ של העולם בכלל ושל אוסטריא בפרט. הוא לא היה בעל עסק גאוני כאבותיו, אלא הלך בדרך, שהתוו לפניו אלה ולא נטה ימין ושמאל ובכלל הדרך הזאת הוא להיות נאמן ליהדות, כי ממנה שאבו את גאון הצלחתם. דרך אגב מתארים כל העתונים את פעולת בית רותשילד בעולם הכלכלי בכלל. לולא רותשילד לא היתה תרבות אירפה מתפתחת באופן שהתפתחה. לא היו ההמצאות החדשות של ימי המאה הי״ט, כמסלות־הברזל ואניות־הקיטור והחרשת המרובה, מוצאות ידים להוציאן אל הפעל והיו נשארות עד היום הזה שעשעים לאנשי ספורט, נפלאות לבתי מוזיאום. כי לולא בית רותשילד לא היה יעוד אף היום מוסד פיננצי גדול בעולם. גם הממלכות לא היו מקבלות את הצורה, שאנו רגילים בה. כי בלי רותשילד לא היו הממלכות משיגות מלוות של מיליארדים, להגדיל כל כך משק התקציב ולכונן את המוסדים הענקיים, שלא היה לקדמונים מושג מהם. לולא בית רותשילד שהרגיל את הממלכות בחובות ענקיות בתנאים נוחים כ״כ, היו המסים כבדים הרבה יותר מאשר הם על העמים. ונפלא הדבר, שבאותה השנה, שנמנעה ממשלת אוסטריא לקחת את ההלואה החדשה מידי רותשילד, נפטר רותשילד, כאלו לא יכול לשאת את הבושה ואמנם היטב חרה לו. — אלברט רותשילד היה בן ס״ו שנה (נולד 29 אקטובר 1844) והיה מימיו אדם חלש מחוסר דם. גם מבני ביתו לא שבע נחת. אשתו (בת דודו אלפונז רותשילד מפאריז) הגדולה, תפארת ביתו, מתה בדמי ימיה והניחה בניה יתומים. בנו הבכור גיאורג נפל מעל סוסו באנגליא ויצא מדעתו והוא משוגע עד היום הזה. בנו הצעיר אסקר חשק בדרך מסעו בעלמה נצרית אזרחית בשיקאגו ובאשר לא הסכים אביו המית את עצמו. בתו היא בעלת מום ולא היתה לאיש (דבר שכיח בחתוני משפחה). משלשת בניו הנשארים אלפונז הגדול בן ל״ב שנה הוא דקטור למשפטים ואופיציר אוסטרי ודבק בהבלי ספורט ושעשעי אצילים וכן בנו הצעיר איגין דניאל. רק בנו השלישי לואי נתנאל התחנך בעסקי אביו והוא יהיה ממלא מקומו, לעמד בראש הבית. הוא בן כ״ח שנה. — אלברט רותשילד עסק בחשק רב בחכמת התכונה והיו לו לעצמו שתי אבסרווטוריות, להכיט השמימה. וכן עסק ברב כשרון בפוטוגרפיה ולתמונותיו היה ערך אמנותי והוצגו לראוה בכל התערוכות. בשחוק השאך עסק בכל יום בקביעות בקלוב מיוחד. רק בעניני היהודים לא התערב ולא ידע אתם מאומה, מלבד שנתן בן משק ביתו מכספו צדקה ביד רחבה לכל המוסדים היהודיים. ופקיד מיוחד היה לו לעניני צדקה. יחוסו ליהודים בארנו בגליון הזה במקום אחר. הוא מת כאמור פתאום בשבת בבקר. בתוך גיד חזהו נקבץ שיד וסתם את דרך מרוץ הדם ומת כרגע. הלויתו היתה ביום ג׳. הקיסר והמניסטרים ובני משפחת המושל, גדולי האצילים ומלאכי הממלכות הנכריות אשר בווין וכל גדולי הממלכה הביעו לבני הנפטר את השתתפותם בצער המשפחה. את הונו מעריכים לקרוב לשבע מאות מיליון כתר. מס הירושה ישלמו כשלשים מיליון. בשם רותשילד רגילים לקשור את מושג השליטה העצומה, שיש לבעל ההון הרב בכל. ובגלל משפחת רותשילד נברא הציור ע״י צוררי ישראל, כי היהודים מושלים בכל ואין נבצר מהם. ואולם בזמן הזה ישנם בעולם כמה וכמה עשירים גדולים מרותשילד וביחוד באמריקה ישנם יחידים, שהונם עולה לאלפי מיליונים גם בנקים של שותפים ישנם היום בכל הארצות, השולטים בהון רב מהון הבנק של רותשילד. אבל הרגילות לחבר מושג הקאפיטאל העצום עם משפחת רותשילד לא תמחה. סופרנו מווין מודיענו, כי בדברו עם נשיא קהלת ווין על אדות רותשילד הגיד לו, כי זה עתה שב מישיבת האפטרופסים של קרן מאתים אלף כתר, שנדב רותשילד בשביל אומנים יהודים. בעצתו קנה רותשילד את הבית הסמוך לבית החולים היהודי אשר על שמו למושב הרופאים. זה כמה שנים אוד רותשילד לבנות בית כנסת גדול בפנים העיר כראוי לקהלה הגדולה. גם העיר כמה פעמים, כי בית הקהל ברחוב צר, שנבנה בימי היות הקהלה בת מאתים בע״ב אינו מספיק וצריכים לבנות חדש ונכון היה לנדב רוב הוצאות הבנין. אך המות קדמהו. תנצב״ה.

קבורת רותשילד. הלויה והקבורה נעשו כמנהג יהודים חרדים בדיוק גמור, כחפץ המנוח, אע״פ שבאו אל ההלויה כל גדולי הממשלה וכל אצילי אוסטריא, שרי צבא, יועצי סתר, מניסטרים, חכמים וכל אשר שם והדר לו בעיר הממלכה. רבבות איש נהרו אחרי הארון הפשוט ובראשם כל פרנסי הקהלה וראשי החברות. ממשפחת הנפטר באו הבארון עדואַרד רותשילד

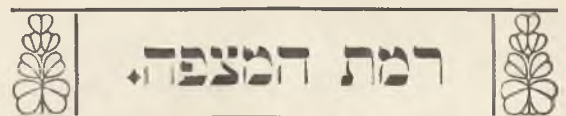
מפא"ה, הגבירה אפרת", גיסת הנפטר, הבארון גילדשמיד-רותשילד מפפד"מ. בהיכל ביהו"ק הספיד הרב הראשי ד"ר גידמן את הנפטר בדברים קצרים, כי כן אהב המנוח בצניעותו ואת רוב מעשיו הטובים כסה במכסה השתיקה, לו דומיה תהלה, אמר הרב. רק דבר אחד, הוסיף, מוכרח אני לגלות מדבריו, ששמעתי מפיו לפני כמה שנים, המראה את יחוסו ליהודים: „אולי אעשה פעם דבר, שלא יהיה בו כבוד ליהודים, אז אנא להעיר את אזני". אך לא עשה שום דבר שהיה לי להעירו. יהי רצון שיהיה זרעך כמוך. ע"פ רצון הנפטר לא הספידהו איש, מלבד הרב בדבריו הקצרים. משער ביהו"ק עד ההיכל עמדו שורות משרתי הבנק ומההיכל עד הקבר שורות פקידי בית החרשת ונעריהם. שבע מרכבות מלאות פרחים וזרים הלכו אחרי הארון, אבל לא הניחום עליו. לפי הצואה הלקו בני רותשילד ביום הקבורה בשביל עניים, ע"י נציבות המדינה בווין מאה אלף כתר, ע"י הנהגת הקהלה הווינית מאה אלף, ע"י המניסטריום האונגרי חמשים אלף וע"י הנהגת הקהלה בבודפסט חמשים אלף. לפי השמועה יש עוד בצואה י"ב מיליוני כתר לצדקה.

משפט דרייפוס חדש. לאלפרד דרייפוס אין עוד מנוחה משונאיו. עתון אנטישמי אחד גדפהו והזמין את העורך לדין. ביה"ד הטיל קנס על העורך 3400 פרנק.

משבר בירושלים. ירושלים מתקלטרת, מקבלה תרבות אירפה, לעת עתה את צדה הגרוע. אמנם מנורות המאור בלילה אינם עוד, צנורות מים אינם, תעלות להוציא את השופכין אינם, גם מדרכות אינם; אבל ישנם כבר בנקרוטים במדה מרובה. והפושטים את הרגל הם מוסדות קדושה, המקבצים כסף מכל העולם, ישיבת תורת חיים ומושב זקנים. דרך המוסדים בירושלים להוציא שטרות על חשבון התמיכות, שהם מקבלים. לפי שהתמיכות אינן באות במועד הראוי וההוצאות נחוצות, ע"כ הם אנוסים לקבל הלואות בשטרות ושטרותיהם הם עוברים לסוחר בשטרות איזה בנק גדול. אלא שהמלוים מנקים להם עסקא. עתה פשטו שני המוסדות הנ"ל את הרגל ושטרותיהם ישוים לצור ע"פ צלוחית. בין המלוים ישנם אלמנות וכלות וסתם עניים.

מורא יודאיקא. למרות ההלטת ביה"ד הגדול ברומניא, שלא להשביע את היהודים בשבועה הנוראה „מורא יודאיקא", עושים בתי-הדין במדינה את שלהם ובאשר יתחיב יהודי שבועה הם משביעים אותו בביהכ"נ בכל הצרמונית והאלות והתוכחות, שנהגו בימי הבינים. היהודים בבראילא התאספו למחות.

פברואר הקצר. ו ו א ל ף: מדוע כל חדשי השנה ל' או ל"א ימים והרש פברואר רק כ"ח? ב ע ר: קצרוהו יודעי העתים, יען בו הקור הזק. שר"פ.

הספרדים על הצי־האי הבלקני.

מאת **חיים ווייצנר** — סאראיעווא (בוסניא).

(סוף).

גם יהודי אחר שמו בבור בשביל ששגוי אחד העיד, שראהו מדבר עם יצחק הנזכר באיתה עצה ונעשו בו חקירות ודרישות, למצא פתח פתע ישכר ואין מציל. ובחמלת ה' עליו לא יכלו לו. ויבואו עד הדבר ונישאו ונתנו ולא יכלו לענות את ישראל, כי ראו, שענו אותם הרבה משורות הדין. ועם כ"ז נתחכמו על יצחק הנ"ל מה לעשות לו. מהם אמרו להתיך את ראשו ומהם אמרו אל תשפכו דם מבלי עדים וראיה, רק השליכו אותו אל הבור מבורות תחתיים, לקברו בחיים (הנשיא מר וואלאנצין הראני המקום ההוא והבנין. המעתיק) וגזרו עליו לישב שם עשרים שנה ושלא יראה ולא ימצא שום איש יהודי לבא אליו, לפי שכונתם היתה, אולי ע"ז ימצאו עוד עלה על היהודים להענישם. ועי"כ גזרו על היהודים כולם, שלא יצא שום אחד עוד מהעיר אם לא ברשות השררה וגם שיהיו כולם לעד לעולם ערבים זה לזה. על ענין זה גזרו עלינו דברים אחרים, להכביד עלם עלינו, להתנפל עלינו. והדת נתנה בשושן בירתם בתרועה וקול הצוצרות

וכן עשו מיד ונתנו את יצחק בב"ר תהת"ה מערה לפנים ממערה ואת הדלת סגרו בבנין אבנים גדולות בחומות והיל ולא הניחו לו רק הלון אחד כמו ג' טפחים, כדי להושיט לו ארוחתו דרך אותו הלון. ובנין קיר היתה אותה המערה כמו עשרה טפחים רהבה ויניחוהו שם והוא מחולל מפשעיהם, פצע וחבורה ומכה טריה וכל עצמותיו מתפרקים וכל אבריו דא לדא נקשן ועל הכל ידיו וזרועותיו נתבטלו מהיכנן, כי מרוב התליות והקשורים ומשפטי נקמות, שעשו בהם נתפרקו ממקומם ונתבטלו חושם באופן שלא היה מרגיש בהם כבשר המת וכ"ש שלא יכול להשיב ידו אל פיו. והגם שדברנו בעדו לפני השרים וחלינו פניהם, שימתינו לו עד שיבריא מידיו, שאם ישימו אותו כך והוא אינו יכול להשיב ידו אל פיו ולא לעשות צרכי גיפו ודאי שימות וא"כ הוה ליה כאילו ימיתו אותו בידים. ולא אבו שמוע ולא הטו אזנם, יען כונתם היתה שימות מאליו. ומי זה אמר ותהי ה' לא ציה. ויתברך שמו הגדול לעשות נס בתוך נס, כי אע"פ ששמו אותו שם כך מהוסר חושי ידים ומדוכה אברים, השתדלנו כיד ה' הטובה עלינו ושכרנו גוי אחד, להאכילו ולהשקותו וכך היה עושה: היה לוקח עין פירור אחד (קיסם ארוך) ומשים בו המאכל מעט מעט ומושיטו דרך החור ויצחק לוקח אותו בפיו ואוכל כלהוך השור את ירק השדה ולהשקותו היה לוקח צינור של עץ ומושיט לפנים ויצחק משים פיו בשפת הצינור הפנימית והגוי שופך מבהוץ המשקה מעט מעט והוא לוקח בפיו. כל זה היה עושה יען דכתל שבו החור היה עב מאד, שלא היתה יד שום א"ם מגעת יד קצו הפנימי להאכילו. העני הזה בהיותו שם ואין לאל ידו לשמש א"ע נמלא סרחון והעלה גופו הלודה וכנים לאל הקר עד שהיה קץ בחיו. וישמע ה' אליו גם בפעם הזאת וישלח דברו וירפאהו מבלתי תרופות, רק הזמין לו הקב"ה חתול אחד, שבא אליו והרגיל לשכוב על זרועותיו ויעזרהו ה' עד שבמשך הודש ימים חזר להרגיש בידיו ולהברות גופו, אשר כל שומעיו יתמהו, כי לא ידעו מה הוא. ואנחנו צעירי הצאן כל היהודים אשר בעיר העמדנו עלינו לתת לו ארוחתו ארוחת תמיד ערב ובקר, איש יומו או יומים.

מי ימלל גבורות ה' ישמיע כל תהלתו והסדיו אשר עשה עמנו, כי כצאן לטבחה נחשבנו בצרה ההיא וכל עם הארץ והשרים והסגנים עומדים עלינו לכלותנו, כי חשבו, ידי הקהל היו במעל הזה ושיצחק היה שליחנו, לקחת דם הנערה, לעשות כוגים ומיני קטורים וכשפים ויתנו לקסם יעקב וישראל לכישופים. וישראל עוד רד עם אל ועם קדושים נאמן, אך עונותינו הטו אלה, להקשות את לבם ולב הארורה ההיא, כמו שהקשה את לב פרעה ליסר ולזכך וללבן את אומתו עד מלאת ימי טהרה. כמובן הקשה ה' את לב הארורה הזאת ולב ראשיהם ושופטיהם וכל עם הארץ, לחשוב עלינו מחשבות רעות וכבר היה בדעתם, שאם יצחק ימצא חייב בדבר, שוודאי כל הקהל ידם במעל והיה בדעתם לעשות כלה עמנו ח"ו ולבא עלינו כל עם הארץ להרוג ולאבד מנער ועד זקן, כי הותר דמנו בעיניהם וישמרו אותנו להמיתנו ח"ו וסביב סביב הולכים שומרים מה מליל, שומרים מה מיום, לבלתי ימלט ממנו ההוצה איש. ולא זו בלבד, אלא שלא היו מניחים ששום מליץ או סניגור מהגוים יליצו סניגוריא עלינו במנהג האומות, ואף שצעקנו אליהם בע"פ ובכתב לאמר למה תעשו כה לעבדיכם, מה זה ועל מה זה לא תשמעו טענותינו לפניכם ותדעו, כי כנים אנחנו וכל זה לא היה שוה לנו והיינו צועקים ואין לנו מענה מהם. ולא היה לנו להשען אלא על אבינו שבשמים בתפלה ובצום ובכי ומספד, וגזרנו כמה תעניות, להזכיר בצבור ומהם עשינו בהפסקה מבעוד יום, צעקנו לאלקים בחזקה, כי בצרה גדולה אנחנו והיינו תלויים לנו מנגד ופחדנו לילה ויומם. ובכל פעם אשר היו לוקחים את יצחק, לתת לו יסורין, אחזה לבבנו פלצות, שאם ח"ו יהיה מתפתה להם, לא עליו לבדו יצא דברו, כי-אם על כלנו יחדו תעבור ה"ו כוס התרעלה. ובעת אשר היו לוקחים את יצחק ליסורין נודע הדבר אלינו ותיכף ומיד היינו מתקבצים כלנו לביהכ"נ לפני היכל ה' (במקום שהגני מעתיק הטורים האלה — רגש מרעיד ונורא. המעתיק) ומתחננים לפניו יתב' ברוח חן ותחנונים, נשא לבבינו אל כפים אל אל

בשמים וכמים הנגרים עינינו נוזלות בדמעות שלייש ולא היה פסיק גירסא מפינו בתפלה ותחנות עד שהיו מורידים את יצחק מהיסורים. ומי כה' אלקינו בכל קראנו אליו, לא למעננו, אלא למען רחמיו המל עלינו והפר עצתם וקלקל מחשבתם. נפשנו כצפור נמלטה מפה יוקשים.

אחרי עבור הזעם הגדול ההוא התירו את כלנו ממסגרותינו ויצאנו כצאת ישראל ממצרים והגוים בעצמם היו אומרים הנה עם יצא ממצרים. ובהמשך הזמן היינו משיבים אל הגוים ומתוכחים עמהם ומראים להם, כי עקמו את הדין, לחשוב על היהודים כדבר הרע הזה מענין דם. כי לא כאלה הלק יעקב, כאשר כבר נתברר זה במקומות הרבה, כי הוא עלילת פתוי רשעי עם הארץ, שאין להם דעת בדת ישראל. וגם היינו אומרים להם: לכו חזו מפעלות אלקים, מי שמע כזאת ומי ראה כאלה, היוכל איש מבלי עזר אלקי לסבול כל היסורין הללו זה אה"ז ואתם חשבתם עליו רעה שימות וה' חשבה לטובה, שלה דברו וירפאהו וימלט משחיתותם. רובם ככלם היה הדבר נכנס בקרבם לאמר, אצבע אלקים הוא ויהפך לבב המון העם ושריהם אל היהודים לטובה, כי אמרו אין ליהודי עון אשר חטא, ע"כ היה אלקים עמו. ומה גם שראו, כי בה בשנה מתו כמה מהשרים הרבה מאד עד שהגוים מעמי הארץ אמרו: אין זה כ"א בעבור אשר עשו ליהודי, אשר הוא נקי. ותתם השנה ההיא ותהי התת אלקים בשנה השנית בהרבה אנשים מהשרים ויהרד לבם על כל אשר נעשה. והיו מהם, אשר שלחו לעיר רומא לבי"ד שלהם הגדול, לשאול אם עשו כדין מה שעשו והשיבו להם, שעשו שלא כדין ויפג לבם לאמר מה זאת עשינו והאלקים יבקש את נרדף. ויעוררו את היהודים לבקש מהשררה להוציא את היהודי מהבור ההוא ולבטל את הגזירה. כשמענו נערנו הצננו כל הקהל כאיש אחד חברים והשתדלנו בכל עוז ותעצומות פעם אחר פעם ועמדנו על משמרתנו שנה וחצי דופקים יום יום על שערי השרים, להתחנן להם ולבקש מלפניהם על העני ההוא. הדבר היה קשה הרבה, לפי שהגזירה אשר נעשתה לא היתה יכולה להתבטל כפי נמוסיהם אם לא היה בקבוץ הגדול של כל השרים מקטנים בן י"ה שנה ועד גדולים ושיסכימו בשלשה מעמדות שלשה רבעים מהם לפטרו. והרבה פעמים נמנו על זה ולא עלתה בידנו. ע"כ באו מים עד נפש עד שיכולנו לפיים רבוי עצים, כי עד כה עזרנו ה'.

אחרי עבור שנתים וח' חדשים קין ישם להושך הוא ית' והסכימו כלם כמעט לפטרו ולשלחו מדעיה. מיד פתחו לו את הבור וסתרו את הבנין והלכנו אליו כל היהודים, להודות לה' על כל הטובה, אשר עשה עמנו והפליא לעשות מה שלא עלה על לב איש, שיצא עוד משם וכבר הוא היה מתיאש מלצאת עוד ולא זו בלבד אלא נשאר שלם בגופו בריא באבריו, רק באצבע קטנה מידו השמאלית נשאר בו רושם היסורין. וכל המון הגוים שמהו בצאתו ובאו לבקרו ולראותו ויתמהו האנשים איש אל אחיו באמרם: היאומן כי יסופר, כי זה הוא האיש, שעשו בו כל היסורין ההם, אין זה מבלתי יכולת ה'.

הדור אתם ראו את מעשה ה' כי נורא הוא, אשד הפליא לעשות ויעמוד לימין אביון ויחזקהו כמסמרים לא ימוט. כי התנכלו אותו להמיתו ביסורין זרים ואכזרים, למען ישים אשם נפשו, לדבר סרה מה שלא היה ולא נברא מרוב היסורין, אשר אין בחק האדם לסבלם, כמ"ש ז"ל: אלמלי נגדוהו לחמ"ו הוו פלחי לצלמא וכעובדה דרבה בר נחמני, שאם ח"ו מרוב כל כך יסורין היה בוחר מות מחיים מרוב צערו, לאמר: כדבריכם כן הוא, לא היה נשאר מכלנו שריד ופליט ח"ו. ברוך ה' כי הפליא הסדו לנו בעיר מצור ומצוק ויט עלינו חסד וישמע שועתנו ויתן בפי שיר חדש תהלה לאלקינו, להודות להלל לה', אשר עשה עמנו בכל נפלאותיו וענתה השירה הזאת לעד ולא תשכח מפי זרענו כולנו נחנו, אשר היינו כנס הזה ויודו שמים פלאך ה' אף אמונתך בקהל קדושים. כל אחינו שבגולה יראו וישמחו, כי לא יטוש ה' את עמו ונחלתו לא יעזוב. זכור תזכור ותשוח עלי נפשי ויעלוז לבי ומשירי אהודנו.

כאן מתחיל השיר הארוך, שלא העתקתיו.

לפי הספירה האחרונה, מספר יושבי לנדון, הגדולה בכל הערים בעולם, 4.834.000 נפש, יושבי פאריז 2.763.400, יושבי ברלין בלי פרוריה) 2.064.000 (עם פרוריה יעלה מספר יושבי ברלין לארבע מיליו והממשלה משתדלה לחברם) יושבי ניו-יורק 4.800.000 יושבי טשיקאגו 2.185.000, יושבי פטרבורג 1.905.048 יושבי ברין 122.700, יושבי בודפסט 881.601, יושבי פרסבורג 78.000, יושבי אגרם 80.000, יושבי פראג עם פרוריה 629.000, בלי פרוריה ת' מאות אלף. יושבי טשרנוביץ תשעים אלף. יושבי אינסברוק 52.000, יושבי קראקא 152.000, יושבי לבוב 205.542 נפש' יושבי גראץ 151.000, יושבי פרמיסלא 58.000 יושבי טריעסט בלי הצבא 224.465.

אחרונות.

פטירת הגאון מברעזאן, אחרי נעילת הגליון השגנו את השמועה המעציבה כי נפטר גאון גאוני דורנו הרב ר' שלום מרדכי הכהן שוואדרון בן ע"ז שנה. הוא נחשב ליחיד בדורו בהוראה במדינות ואלו וחבר כמה ספרים ומכל ארצות תבל פנו אליו בכל שאלה קשה בדיני דתורה. קרוב לארבעים שנה ישב על כסא הרבנות בברעזאן. את פרישת גדולת ...י ... ימיו נתאר בגליון הבא.

שלום בלעכער — פרומא וועלצער
מארשים בה' שבט תרע"א
יאבלאנוב — יאבלאנוב

ירחמיאל קאסירער — שרה בולהובער
מאורשים בשבט תרע"א
סקאלא — אוהרין

מקרב ולב עמוק אביע בזה את ברכתי בכז"ט לכבוד דודי הנ"ל מרבבה הרב הגדול המפורסם נגיד נכבד, אשר בו אתפאר מר מנחם מענדל הורוויץ להתונת בתו עם בן הרב הגדול הנ' מר אהרן באטשעלה. מז"ט לזוג הנחמד החדש.
משה אלטמאן — בולחוב.

הנני מברך את ידידי מר אברהם הנ"ל במסבור הישנה ... את מ' הוה ...
יצחק פלאי — פשעמישל.

כהכה אביע במז"ט לידידי הג' מו"ה שמואל עדער בטרנוביזעג להתונת בנו ולמר משה גראבשריפט בקולבושיב להתונתו. מז"ט למחותנים.
אפרים האאר ואשתו — קולבושוב.

ברגשי גיל והדרה הנני מברך את ידידי מר משה גראבשריפט בקולבושובא להתונתו.
שלמה אפפעלבוים — אישטיואנהיטא (אונגרן).

ברכבים עלי רישא תעריף ברכתי ברכת מז"ט לידידי והברי הנאמן מר משה גראבשריפט מפה להתונתו עם מ' בלהה הבר — מזבנא.
יוסף ראטשטיין — קאלבוסוב.

ברגשי אהבה מביעים אנחנו את ברכתנו לש"ב וידידנו הדגיב מר משה גראבשריפט לכלולתו.
אלטר ואחיו וואלף אנפאנג — קאלבישוב.

אישים ברכת מז"ט לחבר מר משה גראבשריפט ליום אפריונו. יצחק קליין — קאלבושיב.

בלב מלא שמחה אברך את חברי מר משה גראבשריפט מפר להתונתו במז"ט.
יצחק קירשבוים — קאלבושוב.

מר צבי ואשתו מברך את ידידו מר גראבשריפט להתונתו במז"ט.

ברגשי כבוד מברכים במז"ט את מר משה גראבשריפט להתונתו.
איזיק שפיעלמאן יצחק ליעבער—קאלבושאווא.

אברך את ידידי מר משה גראבשריפט להתונתו במז"ט. פינחס ראפאפארט — קולבישוב.

לאוהבי ורעי מר משה גראבשריפט אביע בברכת מז"ט להתונתו עם בת ר' יצחק דאבער.
אלי' לעווער — קאלבישוב.

ברגשי כבוד אנו מברכים במז"ט את דודי היקר מו"ה אליעזר רוזן ואשתו לארוס בתם מ' מרים.
אשר גלאזבאן — אוסטריק.

ברגשי ... אביע במז"ט לידידי מר יהושע הובעל לארוסו. א. פפעפערבוים.

הנני מברך את ידידי מר יהושע הובעל פה לארוסו. משה אהרן וואהלמוטה — סטרי.

הננו מברכים במז"ט את ... מר יעקב ... להתונתו עם מ' ...
דאוויד וואלאך ישראל וועלנער.

ברוב שמחה אברך במז"ט את בת דודי מ' מינדל קאלטער בישענדישוב לארוסה עם מר אליהו וועצלער ביוזיפוב. מז"ט להוריהם.
אליעזר זעלינגער ואשתו—פאגורסקא.

ברגשי גיל ואהבה אברך את בת דודי החביבה מ' סאשי שטערן בדולהא-קאלויש במז"ט לארוסה עם מ' אברהם חיים מעסינג. מז"ט לדודי ולדודתי.
יחזקאל נוסבוים — קניאזובסקע.

ברגשי כבוד מברכים במז"ט ובשע"מ את החתן אחי מו"ה חיים פריינד ורעיתו לארוס בנם מר יעקב אשר.
ישעיה שטערן ורעיתו — ליטוביסקא.

במז"ט ברכה שלוחה לידידי האהוב מר שלום בלעכער לארוסו עם מ' פרומה וועלצער. מז"ט להוריהם.
מאטעל ביטערמאן — יבלונוב.

אישת שפתי תביע במז"ט לרעי יקירי מר שלום בלעכער לארוסו. מז"ט להוריהם. יונה ראזען—יבלונוב.

ברגשי גיל ואהבה אביע במז"ט לרעי היקר מר משה דומיניץ בריעדים לארוסו.
מאיר קראנצלער — קראקא.

ממעמקי לבי אביע במז"ט לרעי מר יעקב ראנד בדומברובא להתונתו ברזעפיעניק.
יעקב שיפף — דומברובא (בעת אלישנא).

ברוב הדוה וגיל אברך מקרב לבי את אחותי מ' דנטשה ואת החתנה מר יצחק מרדכי טויבענפעלד פה לארוסם. זלקה ענגלארד — פרובניק.

הנני מברך במז"ט את רעי מר אלכסנדר לענקאוויטש לכלולתו. פייביש בירנבוים — קראקא.

הנני מברך במז"ט מקרב ולב עמוק את ידידי מו"ה מרדכי פאלאנט פה ליום כלולת בנו מר שלמה עם בת מו"ה נטע קיהל באיזאניב.
ליב דיילפערן — ודימנא.

הננו מברכים במז"ט את ידידנו המלומד השלם מר צבי אפרתי פה לארוסו.
משה ליב גרובער, יעקב באדנער — הולאיב.

תבענה שפתי במז"ט לרעי מר אלטער קינסטליך בברנוב לארוסו עם מ' שלאנגער במערין.
מ. בירנבוים.

... לבבי אביע במז"ט לאחי היקר מר יהושע ולכלתו מ' רבקה ליוענטאל בפרמישלא לארוסם.
מרדכי ... — ...

Wyd.: Naftali Hof / S. M. Laser
Odpowiedzialny redaktor: S. M. Laser.
Drukiem M. Lenkowicza w Krakowie, Bożego Ciała 22.